

UNA EXPERIÈNCIA DE COOPERACIÓ INTERNACIONAL EN L'ÀMBIT EDUCATIU, ALFABETITZACIÓ I EDUCACIÓ POPULAR

Sebastián Parra

Paulo Freire Institute of Spain

1. Per què ens interessa tant la cooperació internacional en l'àmbit educatiu?...

- Per **vocació militant**, política i pedagògica.
- Per **necessitat** de donar respostes innovadores als reptes extraordinaris que ens plantegen les noves migracions a Catalunya i Espanya.
- Per entendre que hui Amèrica Llatina, i especialment Nicaragua, és una **font d'ensenyances** en matèria d'Alfabetització i d'Educació Popular.

2. I és que Europa (amb perdó) ens ensenya ja molt poc... ja que creiem que:

- A la nostra Pedagogia li sobra literatura i li falta compromís.
- L'acomodació còmplice de l'educació europea a les polítiques econòmiques i socials neoliberals (hegemonia del mercat i manufactura de l'idiota col·lectiu) fomenta les desigualtats i degrada l'acte educatiu.
- L'alfabetització i l'educació de persones adultes en l'Estat espanyol, per parlar del que millor coneixem, viu una llarga i progressiva crisi pedagògica i política que pareix no tocar el fons. A més ha perdut la memòria...

PER TANT: NECESSITEM URGENTMENT MIRAR FORA DEL NOSTRE MELIC...

3. L'alfabetització: per què?: Algunes raons que justifiquen la cooperació amb l'alfabetització de Nicaragua

Perquè l'alfabetització...

- És el **motor del desenrotllament humà**, base del desenrotllament econòmic sostenible.
- És la **satisfacció d'un dret humà**.

- És **imprescindible per a construir una societat democràtica** (sabia vosté que amb persones analfabetes no és possible la democràcia?).
- És un **deure ètic en la lluita per la justícia, la igualtat i la solidaritat**.

Per què Nicaragua?

- Per **raons històriques**: El general Sandino, que va derrotar militarment i va expulsar del país els Marines ianquis que havien invadit Nicaragua, i Carlos Fonseca Amador, fundador del Front Sandinista d'Alliberament Nacional, FSLN, que va derrocar la dictadura somocista pro imperialista i va llegir la consigna "*y también enseñenles a leer*" són inspiradors de la gran Croada Nacional d'Alfabetització, CNA, de 1980, o la declaració del departament de Río San Juan Territori Lliure d'Analfabetisme, 1987, (dos Premis Internacionals Nadiezka Krupskaya de la UNESCO) exemples d'una rica i tenaç lluita per l'eradicació de l'analfabetisme que arreplega i continua fins hui l'Associació d'Educació Popular Carlos Fonseca Amador, AEPCFA, presidida per Orland Pineda Flores, el Mestre Pineda...
- Per **raons polítiques**: l'alfabetització és revolució... Alternativa Bolivariana de l'Amèrica, ALBA...
- Per **raons pedagògiques**: model pedagògic integrador de la producció, la salut i el medi ambient.

4. Nicaragua, hui com ahir, és una rica font d'ensenyances... per exemple:

- L'"enamorament" de la joventut i la seua mobilització al servei de la comunitat.
- Viure per a la Pedagogia no viure de la Pedagogia.
- Construir la pedagogia i alfabetitzar a partir de la visió del patiment dels pobres per a eixir de la pobresa i la dependència: les ciències humanes no són neutrals ni neutres.
- Necessitat d'un nou perfil i d'unes noves actituds del/de l'educador/a: el mestre integral i compromés.
- El més important no és el mètode sinó saber enamorar.
- La participació popular és el requisit primer per a alfabetitzar.
- La necessitat la sistematització i avaluació permanent del procés.
- La importància de les estratègies de comunicació popular i de direcció de campanyes.
- La funcionalitat i necessitat del binomi "aprenentatge de la lectoescriptura i

praxi transformadora”.

- El contingut polític de l’alfabetització, la lectura col·lectiva crítica i transformadora del món.
- La necessitat, la urgència, la justícia i el valor de l’alfabetització: una constant universal... internacionalisme amb fets...
- L’educació de l’esperança, el valor de l’afecte, de la humilitat i de la solidaritat.
- L’atenció especial a les persones amb capacitats diferents, privades de llibertat o amb altres dificultats a l’hora d’incorporar-se als processos d’alfabetització i postalfabetització.
- La importància dels reconeixements públics, els estímuls morals i la millora de l’autoestima i autoconfiança de les persones participants.
- L’alfabetització com a motor d’un desenrotllament humà previ al desenrotllament econòmic i cultural no dependent.
- L’enfocament de gènere i la prioritat de l’alfabetització de les dones.
- L’alfabetització en llengües maternes preservant els continguts culturals comunitaris.
- Com que la lluita també educa, fer d’esta, de la lluita, un “lloc” pedagògic.
- “La solidaritat és la tendresa dels pobles” no és una frase feta.
- La Pedagogia té somnis...

5. La contrapart: AEPCFA, Associació d’Educació Popular Carlos Fonseca Amador (Nicaragua)

- Un organisme no governamental sense finalitat de lucre amb un objectiu estratègic: eradicar l’analfabetisme de Nicaragua per mitjà de l’alfabetització i l’Educació Popular en benefici del poble humil i marginat.
- Va nèixer com a equip de treball el 22 de març de 1980 participant en la *Gran Croada Nacional d’Alfabetització*. El 26 de febrer de 1990 van conformar l’*Associació d’Educació Popular “Carlos Fonseca Amador”* per a donar continuïtat al **Model Pedagògic d’Educació Popular** directament relacionat amb la **Producció** Tecnificada, la **Salut** Preventiva i la Conservació del **Medi Ambient**.
- Creuen que hui l’eradicació de l’analfabetisme a Nicaragua no serà una tasca fàcil: Nicaragua ha patit, en 16 anys de governs neoliberals (1990-2006), un gran retrocés en l’educació. Les estadístiques assenyalen l’existència d’un **35% d’analfabets i un milió de xiquets i xiquetes en edat escolar fora de les aules**. A açò cal sumar la pobresa, la dependència, el deute extern i la falta de recursos en l’àmbit educatiu.

6. El mètode d'alfabetització: Jo, sí que puc

- **Marc polític: ALBA...** ALBA, Alternativa Bolivariana per a l'Amèrica, **alternativa** a l'ALCA, Àrea de Lliure Comerç de les Amèriques. ALBA és un projecte històric que respon a una vella i permanent confrontació entre els pobles llatinoamericans del Carib i l'imperialisme: *Monroísmo 'versus' Bolívarismo*. És una proposta d'alliberament i integració llatinoamericana enfrontada a un projecte imperialista de dominació, saqueig i rapinya.
- **Marc pedagògic: Educació Popular...** Educació popular **alternativa** a l'Educació capitalista. *NOMÉS EL POBLE SALVA (EDUCA, ALFABETITZA) EL POBLE*. S'entén ací l'Educació Popular com un procés de formació i capacitació des de la perspectiva del compromís amb el poble (obriers, llauradors, estudiants, dones, etc.) amb l'objectiu que este, per mitjà de la seua acció organitzada, aconseguisca trencar els esquemes de dominació i opressió amb l'objectiu de construir una Societat Nova d'acord amb els seus interessos.
- **Característiques:**
 - Creació: abril 2001, Leonela Relys Díaz, participant en la Campanya Nacional d'Alfabetització cubana, membre de l'IPLAC, Institut Pedagògic Llatinoamericà i del Carib.
 - Validació principal: juliol 2003, Missió Robinson, Jo sí que puc de Veneçuela -> 28 d'octubre del 2005: VENEÇUELA ÉS DECLARADA TERRITORI LLIURE D'ANALFABETISME, després de ser alfabetitzades 1.482.543 persones adultes. (El procés continua: *Missió Robinson II, Jo sí que puc seguir*, postalfabetització, fins al 6é grau, *Missió Ribas*, batxillerat, *Missió Sucre*, estudis universitaris...)
 - Internacionalització: I Congrés Mundial d'Alfabetització, l'Havana, Cuba, 31-1 a 4-2 de 2005.
 - Experiències actuals més emblemàtiques: Nicaragua (castellà, misquito i altres llengües) i Bolívia (castellà, aimarà, quítxua i guaraní).
 - Característiques: mètode audiovisual (ràdio i televisió-vídeo), ràpid (entre 8-10 setmanes) i de costos mínims (Cal destacar: relació mnemotècnica número-lletra i alfabetització en el marc d'una *sèrie televisiva*).
- **El Jo, sí que puc a Nicaragua: AEPCFA i ajuntaments.**
 - **Pilotatge**, 2005, població atesa: 2029 persones (1278 dones i 751 hòmens).
 - **Generalització**: fins a 5-11-06 (1 any), 101 municipis i 68.730 persones alfabetitzades.
 - **Dada més significativa**: 17-7-2007: Declaració de Managua, primera

capital centreamericana lliure d'analfabetisme...

7. La cooperació amb l'alfabetització de Nicaragua: un procés d'integració de diferents agents...

Els quatre dispositius de la cooperació:

- **Ajuntaments:** Agermanaments (Espanya-Nicaragua) i concertació municipal (entre alcaldies nicaragüenques i organismes públics de cooperació de l'àmbit municipalista, per exemple el Fons Català de Cooperació per al Desenrotllament, FCCD).
- **Societat civil:** Plataforma per una Nicaragua Lliure d'Analfabetisme, que integra la Casa de Nicaragua, l'AEPCFA de Barcelona i les ONGD que cooperen amb Nicaragua.
- **Coordinació organismes/governos europeus:** Oficina europea de cooperació amb l'alfabetització de Nicaragua.
- **Universitats:** Xarxa Universitària "Jo, sí que puc" www.udg.edu/cooperacio/ - link: Alfabetització Nicaragua-
- **Assemblea de constitució: UdG, Universitat de Girona, 21-2-07.**

Integrants (inicialment, integrada per 21 membres: 19 universitats espanyoles i nicaragüencs i dos institucions docents):

- **Universitats:** U. Autònoma de Barcelona – UAB, U. Carles III de Madrid – UC3M, U. d'Alacant – UA, U. de Barcelona – UB, U. de Cadis – UCA, U. de Girona – UdG, U. de Granada – UGR, U. de les regions autònomes de la Costa Carib Nicaragüenc –, URACCAN, U. de València – UV, U. de Saragossa – UNIZAR, U. del País Basc / Euskal Herriko Unibertsitatea – UPV/EHU, U. Jaume I – Castelló de la Plana – UJI, U. Nacional Agrària – UNA- Nicaragua, U. Nacional Autònoma de Nicaragua – UNAN-Managua, U. Nacional d'Enginyeria –UNI– Nicaragua, U. Oberta de Catalunya – UOC, U. Politècnica de Catalunya – UPC, U. Politècnica de Nicaragua – UPOLI, U. Rovira i Virgili – Tarragona – URV
- **Institucions docents:** Associació d'Educació Popular Carlos Fonseca Amador – AEPCFA, Institut Paulo Freire d'Espanya – IPF
- **Pla de treball inicial:**

ÀREES DE TREBALL: 1. Accés a l'energia, 2. Persones amb discapacitat,

3. Persones privades de llibertat, 4. Costa Atlàntica – Río San Juan, 5. Prevenció de l'analfabetisme / accés universal a l'educació, 6. Jo, Sí que Puc Seguir – Salut, 7. Jo, Sí que Puc Seguir – Medi Ambient, 8. Altres actuacions: Xarxa – Presidència.

ÀMBITS: 1. Formació i sensibilització, 2. Investigació, 3. Transferència de coneixements i tecnologia, 4. Altres accions de suport a l'alfabetització.

• **II Asamblea general, Managua (Nicaragua), 16 a 18-7-07**

Aprovació de: Guia de Funcionament de la Xarxa, Pla de treball 2007-2009 i Declaració de Managua Integrar 8 noves universitats (2 d'espanyoles i 6 de nicaragüenques): U. Pública de Navarra – UPNA i U. de Lleida – UdL (Espanya) i U. Nacional Autònoma de Nicaragua – UNAN-Lleó, U. Centreamericana – UCA, Escola Internacional d'Agricultura i Ramaderia de Rivas – EIAG, U. de Managua – U de M Bluefields, Indians and Caribbean University – BICU i U. de les Amèriques – ULAM (Nicaragua).

L'Assemblea aprova una modificació del Reglament de Funcionament que permeti la **incorporació d'universitats Europees, Llatinoamericanes i del Carib**.

LA XARXA UNIVERSITÀRIA “JO, SÍ QUE PUC” INTEGRA ACTUALMENT UN TOTAL DE 29 MEMBRES: 27 UNIVERSITATS (16 d'espanyoles i 11 de nicaragüenques) I DOS INSTITUCIONS DOCENTS (IPF d'Espanya i AEPCFA de Nicaragua).

8. Els nostres projectes prioritaris en la cooperació amb l'alfabetització a Nicaragua

- **Preservar la memòria i continuar enamorant:** Museu de l'Alfabetització.
- **Assumir el repte de l'alfabetització en un marc de respecte a la integralitat i la interculturalitat:** Alfabetització en les regions autònomes de la Costa Carib en misquito, mayangna, creole, etc.
- **I després de l'alfabetització què?: La Postalfabetització...** després del “Jo, sí que puc” (alfabetització), el “Jo, sí que puc seguir” (4 nivell) i el “Jo, sí que vull seguir” –Escoles Llauradores (atenció especial a la formació que permeti la tecnificació de l'agricultura i la ramaderia)...

9. Més informació:

- **Institut Paulo Freire d'Espanya**
 - **Universitat de Girona, Oficina de Cooperació**
 - **sebasparra@solidaries.org**
-

Traducció: Ximo Martínez